

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Reiffenstuel, Anaklet

Monachii, 1699

II. De Consicentia erronea, ejusq[ue] obligatione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40206

dum, quod tamen reverà à parte rei non est tale. Exemplum hujus habemus Gen. cap. 29. cum Jacob Patriarcha optimâ fide, & conscientiâ rectâ, ad Liam accessit, ita secum discurrens: *Honestum est, accedere ad propriam uxorem: hæc est mea uxor* (uti prudenter arbitrari debebat Jacob, cum non nisi temerè de mala fide Labani, supponentis sibi pro Rachele Liam, suspicari potuisset) *ergo honestum est, ad hanc accedere*: quod tamen à parte rei non erat, cum Lia pro tunc non fuerit ejus legitima uxor, sed Rachel.

Quomodo differat à probabili?

7. Porro cum in definitione Conscientiæ rectæ additur, *absque ulla formidine de opposito*, per hanc particulam Conscientiâ recta seu certa differt à Conscientia probabili, utpote quæ non habetur sine ulla formidine de opposito; prout ex dicendis infra *Quæst. 4.* patebit.

Quanta sit obligatio Conscientiæ rectæ?

8. Quæres, quanta sit obligatio Conscientiæ rectæ seu certæ, quidpiam præcipientis, aut prohibentis? Resp. certum esse, Conscientiam rectam seu certam adeò obligare hominem, ut is delinquat atque peccet, nisi illam in operando sequatur, quando præscribit aliquid ut faciendum vel fugiendum sub præcepto, & non tantum sub consilio. Ita omnes Doctores. Ratio est: quia voluntas peccat, si in operatione non sequatur suam regulam proximam: atqui Conscientia, præsertim recta, est regula proxima voluntatis operantis, seu actionum ejus; ergo peccat voluntas, nisi Conscientiam rectè præcipientem, aut prohibentem, in operando sequatur. Dicitur autem in responsione, *& non tantum sub consilio*. Quia si Conscientia recta quidpiam duntaxat proponat agendum per modum consilij, non autem præcepti, sicuti non obligamur sub peccato ad adimplenda omnia consilia (quamvis eadem sequi sic melius, & consultius) ita nec sub peccato tenemur sequi Conscientiam rectam, quidpiam sub consilio duntaxat proponentem; ut certum est.

QUÆSTIO II.

De Conscientia erronea, ejusque obligatione.

Conscientia erronea, quid?

9. **C**ONCL. I. *Conscientia erronea est illa, quæ dicit aliquid esse faciendum, vel non faciendum, quod reverà tale non est, absque fundamento probabili.* Et dicitur, *absque*

que fundamento probabili, ad differentiam Conscientiae probabilis, quae quandoque etiam dicitur aliquid esse honestum seu licitum, quod à parte rei est inhonestum ac illicitum; & tamen, quia id colligitur ex motivis probabilibus, non dicitur Conscientia erronea, sed probabilis.

10. Si quaeratur, an Conscientia practice duntaxat recta, possit dici erronea, nec ne? Resp. cum Mastrio *disp. 1. Theolog. Moral. num. 14.* hanc esse quaestionem de nomine; nam hujusmodi Conscientia potest dici & recta, & erronea, sub diverso tamen respectu. Recta quidem respectu voluntatis, quia prudenter eam dirigit, quantum satis est, ut ipsa non peccet; & haec dicitur *Rectitudo practica*. At respectu objecti potest dici erronea, quia re ipsa errat circa objectum, putans esse honestum, quod tamen à parte rei tale non est.

Conscientia practice duntaxat recta an sit erronea?

11. CONCL. II. Conscientia erronea dividitur in invincibilem, & vincibilem. Ita communis. *Conscientia erronea invincibilis est, cujus error adhibitam diligentiam morali vinci, seu vitari non potuit; ideoque nec voluntarius est, nec ad culpam imputatur; talis fuit in Jacob Patriarcha accedente ad Liam.* *Conscientia erronea vincibilis est, cujus error, moraliter loquendo, vitari potuit, & debuit; ac proinde indirecte voluntarius, atque culpabilis existit.* Unde colligitur, hanc divisionem Conscientiae erroneae in invincibilem ac vincibilem, multum coincidere cum divisione Ignorantiae in invincibilem & vincibilem, de qua (b) *Dist. 1. superius* (b) etenim prior procedit ex Ignorantia invincibili, posterior autem ex vincibili. *9. 5. n. 40.*

Conscientia erronea invincibilis, & vincibilis, quid?

12. CONCL. III. Conscientia erronea quaecunque, sive vincibilis sit, sive invincibilis, praecipiens aliquid ut agendum vel fugiendum, obligat negative, ne videlicet contra eam operemur; ac proinde operari contra ejusmodi Conscientiam erroneam nondum depositam, semper est peccatum. Ita certa, & communis Theologorum. Nam juxta illud Rom. 14. *Omne, quod non est ex fide (id est ex dictamine conscientiae) peccatum est.* Et, ut inquit Innocentius III, *c. Litteras, de Restit. spoliat: Quidquid sit contra conscientiam, aedificat ad gehennam.* Accedit ratio: quia voluntas operans contra Conscientiam erroneam, verè consentit in malum, habetque sufficientem affectum ad peccatum, quod apprehendit. Nec obstat, quod Conscientia illa sit erronea. Nam hoc ipso, quod error ejus non cognoscatur, agere contra ipsam est peccatum: ita enim Conscientia illa proponit in apprehensione

Conscientia erronea quaecunque obligat negative, &c.

sione operantis, objectum esse faciendum aut fugiendum, ac si re ipsa sic se haberet.

Corollaria
ex dictis,

13. Ex dictis inferitur, quod putans esse jejunium de præcepto, quando non est, peccet contra Temperantiam, si non jejunet, nisi Conscientiam suam erroneam, melius investigando veritatem, deponat. Similiter, si quis erroneè putet, mentiri officiosè in tali casu esse peccatum mortale, ac nihilominus mentiatur, peccat mortaliter, quamvis cæteroquin tale mendacium sit solum veniale. Insuper sequitur, quod operans contra Conscientiam erroneam, sive vincibilem, sive invincibilem, peccet in ea specie peccati, & contra illam virtutem, sicuti intellectus falsò judicat: v. g. in prædictis duobus casibus prior peccat contra virtutem Temperantiæ, alter in specie mendacii mortalis. Item si quis erroneè existimet, se peccaturum mortaliter, operando contra hanc Conscientiam erroneam, peccabit mortaliter; si venialiter, venialiter: quod si Conscientia dicat peccatum in genere, non descendendo ad aliquam speciem ejus, erit peccatum in genere, & ad nullam particularem peccati speciem pertinebit. Siquidem tota malitiæ hujus ratio consistit in hoc, quod quis operetur contra dictamen suæ Conscientiæ; ergo talis & tanta erit malitia, qualem & quantam Conscientia dicat.

Actio debet
esse libera,
ut quis pec-
cet agendo
contra Con-
scientiam
erroneam.

14. Notandum tamen cum Sanchez *lib. 1. in Decalogum cap. 11. num. 3.* & alijs, ad hoc, ut quis contra Conscientiam erroneam agendo peccet, necessarium esse, ut actio ipsius sit libera. Hinc si quis in carcere v. g. conbiturus existimet, se peccare Missam non audiendo, non idè peccat: similiter non delinquit scrupulosus, cum involuntarias suas passiones, aut in oratione distractiones, peccata esse arbitratur. Ratio est clara: quia ad omne peccatum requiritur libertas.

Ad hanc
non sufficit
solus scru-
pulus,

15. Adde etiam cum Navarro *in Manuali, Præudio 9. n. 9.* & Doctoribus communiter, quod ad huiusmodi Conscientiam erroneam inducendam non sufficiat solus scrupulus in genere, vel in particulari. Hinc si quis faciat opus licitum, quod credit ei licere, non peccat, licet angatur scrupulo aliquo in contrarium: quia scrupulosus, quamvis aliquo modo angatur, ac vereatur hic latere peccatum, non tamen determinatè sic judicat, imò potius oppositum credit esse verum. Quod si tandem Conscientia erronea sit duntaxat consulens, vel permittens sicut non est peccatum agere contra consilium, ita nec foret peccatum agere contra istam Conscientiam.

16. CONCL. IV. Conscientia invincibiliter errans, præcipiens aliquid ut agendum aut fugiendum, non solum obligat negativè, ne scilicet contra eam operemur, juxta proxime dicta; sed obligat etiam positivè, ut ipsam sequamur, ut proinde quis peccet, nisi dictamen illius in operando sequatur. Ita Scotus 2. in Reportatis, dist. 39. Mastrius disp. 1. Theol. Moral. n. 19. & communis Theologorum. Ratio est: quia ex quo Conscientia est invincibiliter errans, taliter, ut nullâ morali diligentia vinci ac deponi possit, ita ipsa se habet in prudenti ac inculpabili æstimatione operantis, ac si esset simpliciter, & absolutè recta; ergo tenetur quis eam sequi, non minus, ac Conscientiam rectam seu certam.

Conscientia invincibiliter errans, obligat etiam positivè.

17. Inferitur proinde, quòd si quis mentiatur ad liberandum proximum è periculo vitæ, ob Conscientiam invincibiliter errantem putans, se ex misericordia ad id teneri, is actum bonum faciat; & si non mentiatur, peccet contra virtutem Misericordiæ. Dicitur notanter, ob Conscientiam invincibiliter errantem putans, &c. nam si Conscientia illa erronea fuisset vincibilis, aliud esset dicendum, juxta Conclusionem sequentem.

Corollarium.

18. CONCL. V. Econtrà Conscientia vincibiliter duntaxat errans, proponens aliquid ut præceptum, quòd reverà prohibitum est, aut econtrà, non solum non obligat positivè, ut eam sequamur, sed neque licitè ipsam sequi possumus; obligat tamen, ut eam deponamus. Ita Doctores communiter. Ratio est: quia ex una parte agere contra Conscientiam erroneam, est peccatum, ut patet ex dictis *num. 12.* ex altera verò parte Conscientia talis erronea, utpote vincibilis, non excusat à peccato; ergo qui eam sequitur, reverà peccat, & qui contra eam necdum depositam operatur, etiam peccat.

Conscientia vincibiliter errans obligat, ut eam deponamus, &c.

19. Superest proinde, quòd quis obligetur ad deponendam Conscientiam suam erroneam vincibilem. Et hæc quidem obligatio tanta est, ut in ejusmodi casu, stante tali Conscientiâ erroneâ vincibili, quamcunque tandem partem quis elegerit, sit peccaturus: nam si facit id, quod reverà à lege præceptum est, operabitur contra Conscientiam suam oppositum dictantem; sin minus, sed sequatur dictamen Conscientiæ suæ, peccabit contra legem, à qua non absolvitur per errorem suæ Conscientiæ, utpote merè vincibilem & culpabilem.

Alioquin peccabit operans, quamcunque partem elegerit.

20. Nec dicas, posse hominem in tali occasione constitui, ut non possit suam Conscientiam vincibiliter errantem deponere;

Solvitur instantia.

F

prout

prout v. g. contingeret, si alius non adlit, à quo possit consilium petere, rei que veritatem ediscere, ipse vero semetipsum adjuvare non valeat. Resp. enim cum Mastro *disp. 1. Theol. Morak. n. 34.* & aliis, in huiusmodi casibus Conscientiam illam reverà reddi invincibilem; siquidem qui illam habet, non potest hic & nunc eam superare atque deponere, ac proinde sequendo illam non peccabit, prout dictum est *num. 16.* loquendo de Conscientia invincibiliter errante.

Conscientia
erronea,
quomodo
sit depo-
nenda?

21. Quòd si quis quærat, quomodo Conscientia erronea sit deponenda? Resp. Quando Conscientia erronea est vincibilis, eam facile deponi posse, dummodò quis debitam adhibeat diligentiam in investigando rei veritatem, illudque attentius consideret, in quo se falli suspicatur, discurrendo ex primis principiis practicis ad suum errorem agnoscendum. Idem, & quidem facilius fieri potest, adhibendo consilium prudentioris, juxta illud *Prov. 13. Qui agunt omnia cum consilio, reguntur sapientià.* Et *Ecclesiastici 32. Fili, sine consilio nihil facias, & post factum non poenitebis.* Cæterum Conscientia erronea invincibilis, hoc ipso, quòd sit invincibilis, moraliter deponi nequit; nam ad libitum, & sine ulla ratione, non nisi temerè deponeretur.

Notabilis
objectio; &
quomodo
Lex Divina
nullum red-
dat perple-
xum.

22. Obiicies contra IV. & V. Conclusionem simul. Lex Divina nullum reddit perplexum; atqui hoc fieret, si Conscientia erronea sive vincibilis, sive invincibilis, semper obligaret negativè, ne scilicet voluntas contra ipsam agat; ergo Conscientia erronea non sic obligat. Major est certa, & ab omnibus concessa: quia Lex Divina nunquam facit, quòd homo necessariò peccet, ita ut peccatum evadere non possit; nam hoc ipso jam non committeretur peccatum defectu libertatis. Minor verò probatur: potest enim quis ex Conscientia erronea exitimare, utramque partem contradictionis esse peccatum; prout fieret, si quis die Festo assistens moribundo exitimaret, esse peccatum mortale, tali die omittere auditionem Sacri, ac vicissim esse peccatum mortale in tali extrema necessitate deserere moribundum; ergo. Ad hanc objectionem satis notabilem, & quæ variè proponi, atque urgeri potest, Resp. concessà majori, negando minorem, ejusque probationis consequentiam: nam si ejusmodi Conscientia erronea sit vincibilis, tenetur homo eandem deponere juxta proximè dicta, & tunc alterutrum eligere, quod iudicat hic & nunc esse faciendum; videlicet (loquendo de præmissò casu) audire Missam, si adsint alij, qui commodè

pos.

possunt moribundo assistere, atque inservire; vel, si hi non ad-
sint, omittere Missam, & moribundo assistere, ob rationes mox
dicendas.

23. Quòd si verò Conscientia erronea sit invincibilis, & talis,
quam deponere quis nequeat discurrendo per prima principia
practica, vel petendo consilium à Doctioribus; tunc tenetur ho-
mo in ejusmodi casu constitutus eligere illud, quod sibi minus
malum apparet, & hoc faciendo non peccabit. *arg. c. Duo mala. dist.*
13. c. 6. Intra vit David. 22. q. 4. At verò si eligat illud, quod gravius
peccatum esse judicaverit, peccati reus erit; ut communiter no-
tant Doctores. Ratio est: quia omne peccatum non ex necessi-
tate, sed ex libertate admittitur; ergo cum hic & nunc (juxta da-
tam hypothesin) necessariò sit unum eligendum ab homine, non
libertate, sed necessitate eligit minus, sicque non peccat: pecca-
ret autem eligendo majus, quia potest excessum malitiæ ejus vi-
tare eligendo id, quod sibi minus peccatum apparet.

24. Si autem in tali casu constitutus discernere, atque judi-
care ex perplexitate aut alia causa non possit, quodnam illorum
sit minus malum sive peccatum, sed in utroque actu parem ap-
prehendat malitiam; homo ille non peccabit, quidquid egerit
ex utroque; quia nemo peccat necessitate. Exemplum hujus
proximè præmissum est. Aliud cum Laymano *lib. 1. tract. 1.*
cap. 4. num. 4. addi potest de Parocho: nam si Parochus ad Eccle-
siam Festo die veniens, sacrificaturus pro populo, recordetur se
jejunum non esse, nec alius Sacerdos tunc accersiri possit, qui
celebret (in quo casu Parochus videtur perplexus: si enim ce-
lebrem, cogitat ipse, peccabo adversus reverentiam Sacramen-
ti, propter legem Ecclesiæ: si autem non celebrem, peccabo
contra legem Charitatis, propter scandalum populi) profectò
in tali casu, si scandalum aliter evitari non potest, ut supponi-
tur, Parochus celebrare deberet; cum lex Ecclesiastica cedat
maiori legi Charitatis naturalis: si tamen hanc ipsam veri-
tatem præ inopinata perturbatione perspicere nequeat, nec
alium habeat, à quo edoceatur, non peccabit Parochus,

licet Sacrificio abstineat cum scandalo
populi.

Quid agen-
dum, quan-
do utraque
contradicti-
onis pars
pariter esse
peccatum?

Quid, si
quis nesciat
discernere,
ubi sit mi-
nus malum?